

JUKKA HANKAMÄKI

Sofistien puliveivaus Miten filosofista tuli poliitikkojen pillipiipari?

Pääministerin salonkina tunnettu valtioneuvoston kanslia, Suomen Akatemia, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto (Sitra) ja Teknologian ja innovaatioiden edistämiskeskus (Tekes) sopivat vuoden 2012 helmikuussa 701 456 euron hintaisen tulevaisuus selvityksen ostamisesta Pekka Himasen Sofos Oy:ltä. Rahoitus ”Kestävän kasvun malli” -hankkeelle myönnettiin Suomen Akatemian, Sitran ja Tekesin johtajien päätöksillä ilman kilpailutusta, tieteellistä arviointia ja resurssien julistamista haettaviksi. Tässä artikkelissa tarkastellaan Himasen hankkeen ongelmallisuutta alkaen sen perustamisesta päätyn sisällön ideologisuuteen.

1. Muotoseikat ja tutkimuseettinen kyseenalaisuus

Hankkeen perustamistapaa on arvosteltu julkisessa sanassa, ja esiin on tullut muun muassa seuraavaa: 1) Hanketta ei *kilpailutettu* valtion hankinnoilta edellytettävällä tavalla. 2) Hanke valmisteltiin *julkisuudelta salassa* kertomatta vireilläolosta niille tieteenharjoittajille, joita asia mahdollisesti koskee. 3) Hanke junailtiin *tieteellisen arvioinnin, tieteellisten toimikuntien ja asiantuntijajamenittelyn ohi* pelkillä ylimpien johtajien päätöksillä. 4) Tutkimusresurssia ei asetettu tieteilijöiden *avoimesti haettavaksi*, vaikka rahoittajana ei toimi valtioneuvoston kanslia

(tai muu valtion budjettivallan piirissä oleva taho) suoraan vaan tieteen edistämiseen tarkoitettuihin tahoihin.

5) On syytä epäillä, että menetely loukkaa tieteen avoimuus- ja julkisuusperiaatetta sekä kansalaisten yhdenvertaisuutta ja johtaa *puolueellisuuteen*. 6) Ei ole oletettavaa, että vain yhtä toimintatavoja (Himasan yritystä ”Sofos Oy”) suosimalla voitaisiin edistää tieteellistä tiedonmuodostusta tai yleistä etua. 7) Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta tilasi (puheenjohtajanaan nykyinen pääministeri Jyrki Katainen) jo vuonna 2003 Pekka Himaselta tulevaisuus selvityksen, jonka hinnaksi tuli 40 000 euroa. Valiokunta sai vuonna 2004 vastineeksi suhteellisen suppean 37-sivuisen raportin (Himanan 2004), joten lähtökohdat poikkeusmenettelyn käyttämiseen eivät vaikuta erityisen rohkaiseviltä. Hankkeen yksipuolisuus ja johtajien päätöksillä tehdyt ratkaisut viittaavat hyväveliverkoston syntymiseen ja asioiden hoitamiseen korruptiomaisesti.

Menettelyn johdosta ovat heränneet ainakin seuraavat kysymykset. Miksi valtioneuvoston kanslia tilaa tulevaisuutta koskevia raportteja vain Pekka Himaselta tai hänen yritykseltään? Ovatko valtioneuvoston kanslia, Suomen Akatemia, Sitra ja Tekes selvillä siitä, että maassamme on muitakin filosofeja ja tieteenharjoittajia? Olettaako tilaaja, että se voi yhtä suosikkiaan rahoittamalla taikoa omat unelmansa tie-

teeksi? Onko tilaajataholla ymmärretty, ettei totuutta tai tietoa voida johdella valtioneuvoston omasta toiveajattelusta? Miksi yhteen hankkeeseen suunnataan yli 700 000 euroa, kun kyseisellä summalla olisi voitu perustaa kokonainen tutkimusohjelma, jossa toimisi 3–4 erillishanketta, joista jokainen antaisi omat politiikkasuosituksensa?

Kun Himasen hankkeen pääyhteistyötahona toimii espanjalais-sosiologi Manuel Castells, on syytä kysyä, yrittääkö valtioneuvosto ”ostaa pois” sitä arvostelua, jota Espanjassa on herännyt Suomea kohtaan valtionlainojen vakuusasioissa. Onko hankkeen perustamisessa kyse näennästieteellisestä toiminnasta, jolla tiede yritetään valjastaa oikeuttamaan hallituksen toimia, toisin sanoen kosmetiikasta, jolla halutaan kaunistella epäonnistunutta Eurooppa-politiikkaa?

1.1. Kilpailutuksen laiminlyönti ja salassa valmistelu

Valtion hankinnat tulisi julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) mukaan kilpailuttaa. Lain 2–3 lukujen pykälissä ei liene sellaisia kohtia, joilla lain yleisvelvoitteista tai soveltamisalasta koskemaan tätä hankintaa olisi voitu poiketa.

Tiedustellessani asiaa valtioneuvoston kanslian alivaltiosihteeriltä Timo Lankiselta 17.9.2012, hänen reaktionaan oli pako pykäläkoreografian taakse, toisin sanoen siihen, että tieteellisiä hankkeita ei ole pakko lain mukaan kilpailuttaa, että hanke on jaettu osiin eri rahoittajien kesken ja että siitä katsotaan olevan hyötyä myös ulkopuolisille.¹ Tiedehankkeita koskeva 8 pykälän kohta 6 ei kuitenkaan riittäne kilpailuttamisen kiertämiseen, sillä saman lain 20 pykälä kieltää keinotekoiset menetelmät säännösten välttämiseksi. Hanke ei

välttämättä kuulu lainkaan tieteen alaan, koska sitä ei tuoteta eikä johdeta yliopistossa vaan yksityisessä yrityksessä. Laissa myös kielletään jakamista hanketta osiin kynnysarvojen alittamiseksi. Hankkeen rahallinen kokonaisarvo lain soveltamiseksi on joka tapauksessa ylittynyt.

Valtioneuvosto teki yhteistointinasopimuksen nimeltä ”*Yhteistyösopimus ’Kestävän kasvun malli’ kansainvälisen tutkimushankkeen toteuttamisesta*” (VNK/190/04/2012) Pekka Himasen kanssa hiljaisessa hämärässä, kertomatta aiheesta muille tieteenharjoittajille mitään. Se, että hallitusohjelmassa yleisellä tasolla puhutaan tulevaisuuden kehittämishankkeista tai tulevaisuusselonteosta, ei tarkoita, että tämän hankkeen perustamisaikeesta olisi tiedotettu. Merkittävä olikin Iltalehden 26.2.2013 esittämä paljastus, jonka mukaan VNK kyllä tiedusteli lokakuussa 2011 halukkuutta tämänisältöisen tutkimuksen tuottamiseen, mutta 28 eri yliopiston ja tutkimuslaitoksen ilmaistua kiinnostuksensa VNK itse vetäytyi ideastaan.² Lehtitietojen mukaan ratkaisijan roolissa oli pääministeri Katainen, joka Himasen kanssa keskusteltuaan lähestyi Akatemian, Sitran ja Tekesin johtoa. Missään tapauksessa hanketta ei perustettu avointa hakemusmenettelyä käyttäen niin, että rahoitettaviksi olisi valittu *ansiokkaimmat ja toteuttamiskelpoisimmat*.

Hyvän hallinnon tavoitteina ovat avoimuus, julkisuus ja kansalaisten yhdenvertaisuus. Tieteessä puolestaan sovelletaan kilpahakua ja asiantuntija-arviointia rahoituksesta päätettäessä. Näin tehdään tieteen edun ja tieteilijöiden oikeudenmukaisen kohtelun varmistamiseksi.

Valtion hankintojen kilpailuttaminen ja tieteen periaatteet eivät olisi olleet ristiriidassa keskenään vaan tukeneet toisiaan. Avointa hakua olisi vaatinut tieteen oma

etu, eikä hanketta olisi pitänyt junaila Himaselle sillä verukkeella, että jokin laissa oleva porsaanreikä sen sallii. Eihän laki kiellä työntämästä kissaakaan mikroaaltouuniin, mutta siitä ei suinkaan seuraa, että niin saisi tehdä.

1.2. Poikkeusmenettelyn tarkoituksenmukaisuus

Aloite hankkeen perustamisesta Pekka Himaselle ja hänen firmalleen (”hankkeen vastuullinen toimittaja”) lienee tullut valtioneuvoston kansliasta tai Himaselta itseltään. Jo Talouselämä-lehden jutussa kuvattiin 24.8.2012, että ”[k]ukaan ei tunnu tietävän, keneltä aloite on tällä kertaa tullut”. Lehden kirjoittajan haastattelussa Himanen ”[...] pyörittelee, että tutkimukselle näytti olevan tarve ja että hankkeeseen on lähdeetty yhdessä”.³ Hanke näyttää olleen alun perin räätälöity vain Himaselle itselleen.

Ei ole syytä olettaa, että tietoa voitaisiin saada parhaiten tilaamalla tutkimukset vain yhdeltä taholta tai suuntaamalla suurehko rahamäärä vain yhden projektin käyttöön. Epäilyksiä herättää myös se, miksi rahoitetaan ja suositaan Himasen *yksityistä yritystä*, joka yrityksille tyypillisesti toimii liiketaloudellisin periaattein. Kyse vaikuttaa olevan rahastuksesta, joka on organisoitu yritystoiminnaksi.

Sopimukseen (VNK/190/04/2012) sisältyvän suunnitelman sivulla 7/26 tilausmenettelyä on pyritty perustelemaan tutkimusosapuolten yksimielisyydellä ja siitä johtuvalla toimintakykyisyydellä. Niin on rajattu eri mieltä olevat tutkijat ja tieteellinen kriittisyys hankkeen ulkopuolelle. Kriittisyys on koettu kitkaksi, joka hidastaa tutkimusta. Tosi-asiassa erimielisyyden välttely tukahduttaa tiedonmuodostusta, kun taas näkemysten yhteentörmäys voisi olla hedelmällistä aiheen kannalta.

Tilaustudkimukset ovat kautta linjan muodostuneet tarkoitushakuisiksi, ja käytännössä niistä onkin tullut tilaajan poliittisen ideologian jatkeita. Tieteellisessä tiedonmuodostuksessa tutkimustuloksista pitäisi päättää tutkimuksen aikana, kun nyt niistä on päätetty jo tilaussopimuksen suunnitelmavaiheessa.

1.3. Toimikuntien ohittaminen ja johtajien päätökset

Hanketta valmisteltaessa on ohitettu muun muassa Suomen Akatemian tieteelliset toimikunnat, joissa tutkimusohjelmien ja -hankkeiden valmistelu, arviointi ja ratkaisut yleensä tapahtuvat. Mikäli toimikunnat yritettäisiin sivuuttaa missä tahansa muussa rahoitustapauksessa, se johtaisi tiedeyhteisön langettamaan moraaliseen ja hallinnolliseen tuomioon. Eräissä aiemmissa kiertoyrityksissä, joissa on esiintynyt urkintaa, suostuttelua tai virkamiehiin vaikuttamista, Akademia on sulkenut sitä yrittäneet määrääjäksi rahoitusmahdollisuuksien ulkopuolelle.

Nyt päätökset on tehty valtioneuvoston kanslian tilauksesta ja rahoittajaorganisaatioiden johtajien toimesta. Käytännössä osallistumisesta päätti kunkin tahon ylin johto: Tekesin pääjohtaja Veli-Pekka Saarnivaara, Sitran yliasiamies Mikko Kosonen ja Suomen Akatemian pääjohtaja Heikki Mannila, joiden allekirjoitukset ovat paperin sivulla 13. Valtioneuvoston kanslian puolesta sopimuksen allekirjoitti Timo Lankinen. Helsingin Sanomat puolestaan kertoi 21.2.2013, että virallista *hankintapäätöstäkään* ei tehty.⁴

Onkin kysyttävä, suostuvatko tieteen organisaatiot rikkomaan omat periaatteensa, kun tilaajana on riittävän vaikutusvaltainen taho, kuten valtioneuvoston kanslia. Olisiko niin, että Suomen Akatemian, Sitran ja

Tekesin pomot ovat pelänneet menettävänsä valtion taloudellista tukea, jos he eivät suostu rahoittamaan pääministerin kanslian ostoksia? Akatemian hallituksen puheenjohtaja Arto Mustajoki on sittemmin kertonut, että VNK pyrki ohjaamaan Akatemiaa aktiivisesti.⁵ Tekesin Saarnivaara puolestaan ripittäytyi helmikuussa 2013 kertoen halunneensa kilpailuttaa hankkeet.⁶ Herrain katumus osoittaa kenties laajemminkin, miten kontalleen noinkin vähäpätöiset virkamiehet voivat joutua markkinataloudellisessa ”yritysyliopistossa”.

Valtioneuvoston kanslian, Himasen firman ja rahoittajatahojen välille on nyt syntynyt taloudellinen kytkös, joka ei perustu asian tuntijamenettelyyn eikä puolueetomaan arviointiin vaan luo osapuolten välille suosisuhteen ja sitä kautta taloudellisen kiitollisuus- ja riippuvuussuhteen, joka voi vaikuttaa myös tutkimuksen sisältöön. Tilaus- ja sopimusmenettely viittaa korruptiiviseen suhteeseen puhtaimmillaan.

1.4. Etukäteisselvitykset

Tekes huolestui asiasta sen verran, että päätyi teettämään juristeillaan *etukäteisselvityksen* poikkeusmenettelyn käyttämisestä. Etukäteisselvitykset ovat kuitenkin sisäisiä ja perustuvat organisaation johdon toimeksiantoon. Niissä pohditaan, onko poikkeusmenettelylle laillisia esteitä. Sitä kautta lähinnä tuetaan hanketta suosivaa tahdonmuodostusta, ja siten ne ovat pikemminkin ”asianajajien” keksimiä puolusteluja kuin puolueettomia ”tuomarinlausuntoja”.

Hallinnossa on tyyppillistä, että etukäteisselvityksillä koetetaan vetää matto alta odotettavissa olevalta arvostelulta. Juridisia etukäteisselvityksiä ei voidakaan pitää luotettavina, vaan niillä yritetään tukahduttaa tieteen vapautta, joka puolestaan on tiedonmuodostuksen elintärkeä edellytys.

Etukäteisselvitykset eivät varmista hankkeen laillisuutta vaan osoittavat sen kyseenalaisuutta, kun kerran selvittämiseen on tarvinnut ryhtyä. Huomiota herättävää on, miksi hankkeen laillisuutta on ylipäänsä täytynyt tutkituttaa juristeilla, jos hanke sinänsä on niin ongelmaton ja suosittelava, että sen rahoittamiseksi on pitänyt ryhtyä oikein poikkeusmenettelyyn. Kiertely ei liene eduksi rahoitetuille itselleenkaan, sillä suosiminen ei legitimoi tutkijoiden omaa asemaa yhtä hyvin kuin avoin menettely.

Mikäli taas hanke nähdään niin hyvänä, että se todellakin ansaitsee rahoitusta, se tulisi valituksi myös kilpahaun yhteydessä. Mutta jos hanke valitaan (erityisiin ansioihin viitaten) suoraan, haittapuolena on se, että *näyttää* hankkeen puolesta ei saada, kun kilpailutus kierretään. Etukäteisselvityksiin liittyvästä defensiivisyydestä päätellen menettelyn moraalinen kyseenalaisuus on joka tapauksessa tiedostettu.

1.5. Tieteenharjoittajien yhdenvertaisuus

Himasen hankkeelle myönnetty summa on varsin suuri yhdelle yksityiselle taholle suunnatuksi rahakasaksi. Samansuuruisella budjetilla on yleensä perustettu kokonaisia tutkimusohjelmia, joissa toimii useita yliopistollisia projekteja. Nähdäkseni ei ole mitään syytä, miksi tulevaisuutta koskeva tieteellinen hanke pitäisi perustaa lähestymällä julkisuudelta piilossa vain yhtä filosofitahoa ja tämän yksityistä firmaa.

Tiedonmuodostuksen lähtökohtana tulisi pitää monipuolisuutta ja sitä, että resurssit asetetaan eri tieteenharjoittajien haettaviksi. Sen jälkeen tutkimussuunnitelmat arvioidaan ja pisteytetään, ja lopuksi tieteellinen toimikunta tekee asiantuntija-arvioihin perustuvan pää-

töksen. Tästä on pidetty kiinni pienempiäkin varoja jaettaessa. Miksi kyseisestä käytännöstä olisi oikeutettua luistaa tässä mittasuhteiltaan suuressa hankkeessa?

Menettely polkee muiden tieteenharjoittajien asemaa ja loukkaa tieteilijöiden yhdenvertaisuutta.

1.6. Poliitiikan ja tieteen yhteen kytkeminen

Talouselämä-lehti kysyi 24.8. 2012 Pekka Himaselta, onko hänet ”palkattu kirjoittamaan kokoomuksen puolueohjelmaa”. Tämä merkinnee epäilystä, että tilaustutkimukset muodostuvat keppihevosiiksi, joilla pönkitetään jotakin poliittista ideologiaa. Näin tietoa tai totuutta yritetään johdella poliittisista toiveista eikä siitä, miten asiat ovat. Vakavassa taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa tilanteessa ei pitäisi kuitenkaan olla varaa puolueellisten raporttien laatimiseen, vaan resurssit tulisi suunnata riippumattomien tutkimustahojen tukemiseen.

Tilaustoissa on se ongelma, että ne muodostuvat tendenssimäisiksi ja tilaajan poliittista ideologiaa myötäileviksi. Siten ei ole syytä odottaa, että ne palvelisivat rahoittajatahojenkaan tieteellistä tai yhteiskunnallista uskottavuutta.

Tiedonmuodostusta ei pitäisi altistaa vääristymisen riskille, vaan tulisi turvata monipuolisuus ja arvovapaus. Muutoin kyse ei ole tutkimuksesta vaan poliittisen ohjelman laatimisesta. Päätelmäni esitän, että kyseessä ei ole tieteellinen tutkimus vaan hanke, joka on osa poliittista prosessia. En löydä yhtäkään *tutkimuksellista* syytä, jolla voitaisiin oikeuttaa tällaista erittäin kallista hanketta ja sen suuntaamista vain yhdelle taholle.

2. Sisällön arvostelu

Muotoseikkoihin liittyvän arvostelun ohella esitän huomau-

tuksia myös sisällöstä. Himasen hanke on perustettu kolmen tutkimusympäristön – talouden, hyvinvointiyhteiskunnan ja kulttuuri-identiteettien – välisten suhteiden selvittelyn varaan. Hankkeessa on tiedostettu, että globaalien talouden ongelmat ovat siirtyneet yhteiskuntien, kulttuurien ja identiteettien ongelmiksi. Samalla on viitattu vastarintaidentiteettien syntymiseen sekä äärioikeistolaisuuden kasvuun (suunnitelman sivu 7/26).

Olen myös itse käsitellyt edellä mainittuja kysymyksiä muun muassa teoksissani *Dialoginen filosofia – Teoria, metodi ja politiikka* (2003/2008) ja *Kansalaisfilosofinen manifesti – Suuntaviivat tulevaisuuden Suomeen* (2011).

Nähdäkseni mainitut ongelmat ovat todellisia. Ilmeisesti ne eivät voi kuitenkaan ratketa Himasen ja hänen yhteistyökumppaniensa jo aiemminkin suosittamilla *taivuttelevilla ratkaisuilla*, joilla eriarvoisuudesta ja talouselämän ongelmista kärsineitä ihmisiä *suostutellaan entistä vahvemmin omaksumaan ne ilmiöt* (esimerkiksi työvoiman pakkosiirrot ja yhtenäiskulttuurien hajoaminen), *joita vastaan liikehdintä on noussut*.

Omasta mielestäni liikehdinnän kasvu on ollut ymmärrettävää, vaikkakaan ei kaikin osin hyväksyttävää. Kansalaisten esittämän kritiikin kautta (esimerkkinä vaikkapa Kreikan mellakat) on toteutettu kansanvaltaa ja ilmaistu aitoa huolta elinolosuhteiden puolesta. On reagoitu yhteiskunnassa koettuihin epäoikeudenmukaisuuksiin.

Siksi tieteellisen ajattelun ja poliitikkojen ei pitäisi pyrkiä niinkään ohjaamaan tai hallitsemaan kyseisiä ilmiöitä kuin koettaa ymmärtää niiden syitä. Vain tältä pohjalta oloja voitaisiin korjata.

Olisi myönnettävä, että taloudellinen valta ja poliittinen hallinto ovat menettelleet mo-

raalisesti kyseenalaisella tavalla edistäessään globalisaatiota sekä yleiseurooppalaista talous- ja yhteiskuntajärjestystä. *Kansallisvaltioiden toimintaedellytykset ja kansallisvaltioiden itsemääräämisoikeus* ovat tällöin heikentyneet. Mikäli ajatellaan (tavoitteenasettelun mukaisesti) *Suomen asemaa ja tulevaisuutta*, kansallisvaltioiden toimintaedellytyksiä ja itsemääräämisoikeutta pitäisikin nähdäkseni *vahvistaa kansallisilla strategioilla*, joita monet Aasian nousevat suurvallat, kuten Etelä-Korea, Intia ja Kiina, ovat omasta puolestaan laatineet.

Nähdäkseni Himasen hanke on eräs merkki mielipiteiden manipulaatiosta. Näkökulma on asetettu yhteiskunnallisen *yläkerroksen* puolelle. Taloudellinen globalisaatio on nähty välttämättömyytenä, johon ihmisten on vain sopeuduttava. Omana roolinaan tutkimus näkee eräänlaisena ”sopeuttajana” toimimisen, jolloin sen asema muodostuu epäkriittiseksi ja valitsevien globalisaatiosuuntausten kannalta myönteiseksi.

Hanke muodostuu pääasiassa tutkijoiden keskinäisestä kanssakäymisestä – ei yhteiskunnallisten olojen tutkimisesta. Tutkimuksesta puuttuu näköala yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Se koostuu bisnesluokan lennoista (6 000 euroa kukin) sekä ”huippuseminaareiksi” sanotuista kättelykollokvioista, joissa tutkijat kommunikoiivat *keskenään* tai itse *valitsemiansa poliittisten ja taloudellisten johtajien* kanssa.

2.1. Sovinnaisuuden pahekekkulointia vaarallisempaa

On kiero, että hankkeessa viitataan ”dialogisuuteen”, vaikka sen perustamiseen ei ole liittynyt minkäänlaista julkista keskustelua. Ensimmäisen kerran keskusteluun varattiin tilaisuus

marraskuun 2012 seminaarissa, johon voitiin ottaa ”ohjausryhmän lisäksi muitakin *sopiviksi katsottuja* asiantuntijoita dialogiin” (sivu 15/26, kursoriivi lisätty).

Tulkitsen tilannetta niin, että tutkimuksen luvattuja kontribuutioita ovat lähinnä asenteiden *muokkausta* ehdottavat toimet, jotka ovat omiaan syventämään ”eliitiksi” koetun poliittisen ja taloudellisen johdon sekä kansan syvien rivien välistä kuilua. Sellaisina ne mahdollisesti lisäävät kansanryhmien välistä epäluottamusta. Tämä näkyy jo yleisöpalautteessa, jossa tutkimusta on arvioitu mitäänsanomattomaksi, kalliiksi ja todellisuudesta irrallaan olevaksi.⁷

Toisaalta arvostelu on ollut tarpeetonta sikäli, että hanke on kumonnut itse itsensä. Epäilenkin hallituksen tilanneen hankkeen juuri siksi, että Himasen kannanottoihin verrattuna *hallituksen oma* sanahelinä näyttäisi jälleen täysin selkeältä ja ymmärrettävältä. Asiaa havainnollistavat Himasen tekemät linjaukset, jotka saattavat vivahdattaa eriskummallisilta. Himanen julkaisi teoksensa *Sininen kirja* viime syksynä paljon mainetta saaneiden kalsarikänniensä jälkeen, ja väliraportiksi tarkoittamassaan teoksessa hän valaisee asioita näin:

”Kuten todettiin, uudessa hyvinvointiyhteiskunnan tilanteessa ei ole mitään toista hyvinvoinnin haastetta kuin työhyvinvointi, jolla olisi ihmisten elämänlaadun lisäksi taloudellisesti niin suuri mittakaava. Tulevaisuus-hankkeen toisena osana on siksi syvennettävä tuottavaan hyvinvoinnin ohjelmaa ilmaisun jälkimmäisen sanan osalta.”⁹

Lienevätkö viimeiseen virkkeeseen sekoittuneet julkisuudessa esillä olleiden putkareisujen ajatuskulut? ”Kriittisen tärkeä”, ”syväongelma”, ”avainkehitys”, ”suurhaaste” ja ”jättäjäisydin” ovat ylidramatisoitua

uuskieltä, jonka takaa puuttuu teoria: näkemys yhteiskunnan ja talouden voimista. Ilmaisuvoimaisimmillaan Himanen lieneekin ollut silloin, kun hän erään toisen edesottamuksensa yhteydessä astui Isolla Roobertinkadulla tepastelleen koiran hännälle, ja koira tämän tuloksena vinkaisi!

En epäile, ettei myös Himasen persoonan ollut silloin muilutus ollut jollakin tavoin paljastavaa – tai ainakin joko myötätuntoa tai myötähäpeää herättävää. Mutta filosofien ja tieteenharjoittajien arvosteleminen ei saisi tyypistyä pelkkään tapojen kritisointiin. Esimerkiksi Himanen on onnistunut olemaan ”paheelinen” ja ”epäsönnäinen” vain käytökseltään. Mutta hän ei ole edennyt olemaan paheelinen sillä *filosofisella tavalla*, jolla filosofit yleensä kiusaavat valehtelijoita ja vallankäyttäjiä.

Nyt Himasen uskottavuuden vaarantavat hänen oma sovinnaisuutensa ja valtakunnanfilosofin roolinsa, joilta häntä ei pelasta edes myyttisen taiteilijaelämän tavoittelu. Himasen varsinainen pahe ei olekaan hänen ahneutensa tai toikkarointinsa päihtyneenä; niihin hän kykenee kuka vain. Hänen todellinen paheensa on se, että hän on sitoutunut hallituksen maskotiksi ja luottohenkilöksi. Tietystä nauruhermojen koettelusta huolimatta tieteen ja julkisen sanan pitäisi varoa menemästä mukaan tähän populismiin ja kohdistaa katseensa hankkeen sisällöllisiin heikkouksiin.

2.2. Tutkimuskohteen ja metodin puuttuminen

Pulmallista Himasen hankkeessa on, että siltä *puuttuu selkeästi asetettu tutkimusaihe, tutkimuksen kohteena oleva kysymys tai ongelma sekä menetelmä*. Suunnitelma koostuu lähinnä toiminnallisten seikkojen, kuten matkojen ja seminaarien, ajoituksesta

sekä tutkijoiden esittelystä, eikä sitä ole rajattu juuri mitenkään.

Tilaussopimuksessa puhutaan Suomen tulevaisuuden visioinnista, mutta 25.2.2013 Neloselle antamassaan TV-haastattelussa pääministeri Katainen kertoikin Himasella olleen tekeillä mielenkiintoista *vertailevaa tutkimusta*. Vertailevaa tutkimusta suolleetaan maailman tutkimuslaitoksista pilvin pimein, ja niiden raportit kuuluvat sanomalehtiin. Miksi päämääriä ja suuntia etsivää *filosofiaa* pitäisi tuottaa näiden immanenttien aineistojen pohjalta?

Myöskään tehdyt valinnat eivät vaikuta valaiseviltä. Esimerkiksi Kalifornian Piilaaksosta tai Chilen taloudesta tehtävät (ja jo laaditut) AnnaLee Saxenianin empiiriset tapaustutkimukset (*case study*, s. 8/26) eivät ole vertailukelpoisia Suomen tilanteen kanssa. Myöskään Aasian kasvustrategiaa tutkineen You-Tien Hsingin analyysit eivät seläläisinaan sovi Suomen tilanteen arvioimiseen. Globalisaation koko ongelmaa ei saada hahmotettua erillistapausten valossa, eikä yksittäisissä valtioissa koetuja taloudellisia tai poliittisia nousuja ja laskuja voida selittää maailmanlaajuisen globalisointimisparadigman kautta.

Ajallisesti tutkimus on tyytynyt rajaamaan itsensä kaksivuotiseksi, vaikka tutkittavaa riittäisi viisivuotissuunnitelman mitalia. Hankkeessa ei ole myöskään määritely, mitä tulevaisuuden osaa hanke koskee, vaan suunnitelmassa puhutaan tulevaisuudesta summittaisesti.

Suunnitelman sivulla 6/26 viitataan toistuvasti siihen, että tavoitteena on (tilaajan toivomuksia myötäillen) nimenomaan *Suomen tulevaisuuden suunnittelua* koskeva hyöty (”Suomen tulevaisuuslonteon kontribuutiot”, ”Suomen kasvun malli-prosessi” ja ”Yhteiskunnalliset ’Suomen tulevaisuus’ -huippufoorumit”). Hankkeen lavea kan-

sainvälinen luonne on kuitenkin irrallaan Suomen valtion ja suomalaisen yhteiskunnan tilanteesta. Olisi pitänyt selkeämmin valita, onko kyse Suomea koskevan tutkimuksen tuottamisesta vai kokonaisen maailmanselityksen laatimisesta. Johtopäätökseni esitän, että hanke on liian mahdittontoinen, rönsyilevä ja laaja, jotta se voisi palvelua sen enempää teoreettisena mallina kuin käytännöllisenä ohjelmanakaan.

2.3. Kyseenalainen kansainvälisyys

Kansainvälinen konteksti on tarpeellinen mutta liian laaja ajattelun tavoitteena pidettyä suomalaisen yhteiskunnan suunnittelua. Himanen on itse hankkeen ainoa suomalainen tutkija, mikä korostaa hänen omaa rooliaan ja antaa hänelle vapaat kädet sekä toiminnallisesti että yhteiskuntaamme koskevien tulkintojen suhteen.

Himasen hankkeen ”kansainvälisyyttä” ei olisikaan saanut pitää perusteena hankkeen junailamiseen vain hänelle. *Tieteellisen kansainvälisyyden* tarkoitukseksi on taata monipuolisuus ja puolueettomuus. Rahoitettavan hankkeen kansainvälisyys koostuu kuitenkin *Himasen omaan kokoonpanoon* perustuvista seminaareista ja *hänen omista tutkijavalinnoistaan* eikä tiedeyhteisön kansainvälisyydestä. Tähän liittyen hankkeen hallinto on keskitetty vain Himasen Sofos-yhtiölle.

Kansainvälisyys ei ole myöskään yksiselitteisen suosittava piirre tutkimuksessa, joka koskee suomalaista yhteiskuntaa. Jos hankkeeseen olisi valittu mukaan joku toinenkin suomalainen filosofi, erimielisyyttä suomalaisen yhteiskunnan tilasta ja tulevaisuudesta ei olisi voitu välttää. Erimielisyys ei edistä yhteistyötä, mutta myöskään yksimielisyys ei edistä tiedettä.

Hankkeen liioiteltu kansainvälinen painotus tukahduttaa ko-

timaista kulttuurikritiikkiä, sillä suurin osa seminaartilaisuusista järjestetään kaukana Suomesta: Espanjassa ja Yhdysvalloissa. Näin ollen kalliit konferenssit ja matkustus eivät palvele väitetyä ”dialogisuutta” eivätkä tutkimuksen viestittymistä osaksi suomalaista keskustelua.

Hankkeessa ei ole otettu riittävästi huomioon esimerkiksi suomalaisen yhteiskunnan viimeaikaisista jakautumista arvokonservatiiveihin ja arvoliberaaleihin eikä myöskään vähemmistöihin kohdistuneen rasismien esiintymistä. Huomioitu ei ole myöskään EU-kriittisyyden lisääntymistä eikä poliittisen kannatuksen siirtymistä, kuten perussuomalaisen puolueen räjähdysmäistä kasvua. Se, että hankkeessa ei puhuta näistä kysymyksistä saati antauduta aiheita koskevaan kotimaiseen dialogiin lainkaan, tekee hankkeesta dialogisuuden irvikuvan.

Käsitykseni mukaan hanke on järjestetty ulkomaisten tutkijoiden väliseksi, jotta tutkijoiden ei tarvitsisi kohdata silmästä silmään suomalaisen yhteiskunnan ongelmia, kuten taloudellista eriarvoistumista, nuorison syrjäytymistä, huoltosuhteen heikkene- mistä ja monia muita todellisia pulmakysymyksiä.

Pelkkään kansainväliseen tutkijavuorovaikutukseen liittyvä sisänpäin lämpiävyys on seuraus siitä, että hanketta ei ole asetettu avoimesti haettavaksi eikä sitä ole kilpailutettu *suomalaisten tutkijoiden kesken*. Johtopäätöksenäni esitän, että hankkeessa viitattu kansainvälisyys ei edistä tutkimuksen tavoitteita vaan vaikuttaa keinoitekoiselta verukkeelta, jolla on pyritty oikeuttamaan hankkeen rahoitusta ja sen elitististä luonnetta.

2.4. Tekeillä olo ja ”ilmaisuus”

Hankkeen sanottiin olevan josakin muodossa käynnissä jo suunnitteluvaiheessa. Epäviralli-

nen käynnissä olo ei nähdäkseni riitä perusteeksi sille, että juuri tätä hanketta pitäisi rahoittaa. Yleensäkin eri tieteenharjoittajilla on tekeillä omaa asiantuntemusalaansa koskevia kirjoja ja muita julkaisuja.

Se, että Himanen vuonna 2010 toimitti valtioneuvoston kanslialle kirjan *Kukoistuksen käsikirjoitus* näennäisesti ”ilmaiseksi”, viittaa lahjonnanomaiseen suhteeseen. Teos oli laajennettu versio vuoden 2004 raportista. Kirjan ilmestyessä arvelin Himasen joko maksavan edellisen hankkeen kepeähköistä tuloksista johtuvia velkojaan tai luovan sosiaalista pääomaa, joka ”pidettäisiin tilillä”, kunnes valtioneuvosto hyvittäisi asian tulevaisuudessa.¹¹ Juuri näin onkin nyt käynyt.

Hankesopimuksessa mainitaan tutkijoiden tekevän myös paljon ”palkatonta työtä”, mutta toisaalta he hyödyntävät aiempaa aineistoa, joka vain muokataan tätä hanketta varten. ”Palkalliseksi” määritelty työ on puolestaan erittäin kallista ja sisältää huipukalliita hotellikuluja. Myös näistä syistä on epäiltävä, että Himanen toimii valtioneuvoston ”hovihankkijana” yksipuolisesti ja sellaisella tavalla, joka vaarantaa kriittisen tiedonmuodostuksen ja sisältää korruptiivisen suhteen.

Himansen yksinään omistama Sofos Oy tuotti viime tilikaudella voittoa peräti 280 000 euroa, joka on yli puolet 480 000 euron liikevaihdosta. Palkkoja firma maksoi vain 7 000 vuodessa mutta osinkoja täyden verovapaasti nostettavan määrän, eli 60 000 euroa. Varsin suuren osan rahoista Himanen vaikuttaa siis laittaneen omiin taskuihinsa.

2.5. Evaluationin puutteet

Himansen hankkeelle on onneksi nimetty koordinaatiotiimi, jota sanotaan ”ohjausryhmäksi”. Käytännössä sen asema ei ole kuitenkaan *ohjaava* vaan on rajattu tutkimuksen etenemiseen

liittyvään *seurantaan*. Ohjausryhmän jäsenet ovat rahoittajien tai tilaajan *omia edustajia*, ja hankkeelta puuttuu tieteellisen käytännön mukainen ulkopuolinen referointi.

Suomen Akatemian puolelta hanketta valvoo professori Matti Sintonen, joka on kiusallisessa kaksoisroolissa. Toisaalta hänen pitäisi olla kriittinen filosofi, mutta toisaalta hän on rahoittajan edustaja, jonka tehtäväksi muodostuvat helpostikin vain Akatemian rahoittaman hankkeen oikeuttaminen ja sen perustelevminen, että rakkaat rahat eivät ole kuluneet hukkaan.

Suunnitelmassa ei ole myöskään mainittu, miten hankkeen tuloksia arvioidaan *jälkikäteen*. Hankkeelta puuttuvat siis sekä ohjaus että etukäteis- ja jälkikäteisarviointi. Rohkenen silti toivoa, että ohjausryhmä ottaisi tässä kirjoituksessa esittämäni arvostelun huomioon hanketta mahdollisesti arvioidessaan.

Nyt kun hankkeen laillisuuden arviointi on edennyt oikeuskanslerin selvitettäväksi, vaarana on, että menettelyn moraalisuutta puidaan vain juridisin kriteerein. Saattaapa hallitus käyttää oikeuskansleria myös pesukoneena, sillä hän on katsonut läpi sormien useita muitakin vääryyksiä. Niistä yksi oli Eva Biaudet’n nimittäminen vähemmistövaltuutetun virkaan kelpoisuusehtoja täyttämättömänä, jolloin yli käveltyjä kertyi niin ikään kolmisenkymmentä. Onpa ratkaisu mikä tahansa, asiaa pitäisi käsitellä myös Tutkimuseettisessä neuvottelukunnassa.

2.6. Hankkeen kalleus ja suurisuuntaisuus

Himansen hankkeelle myönnettiin *poikkeuksellisen suuri rahamäärä* verrattuna henkilökuntaan ja toimintaan. Hankkeella ei ole sen tyyppisiä välttämättömiä kuluja kuin kokeellisessa tutki-

muksessa, jossa suoritetaan laajoja empiirisiä testejä. Hanke ei myöskään edellytä sellaisia suuria investointeja, kuten on laita fysiikassa tai lääketieteessä, joissa käytetään kalliita tutkimuslaitteita.

Filosofit ja yhteiskuntatieteilijät eivät ole koskaan voineet edes kuvitella saavansa rahoitusta näin kalliille omille hankkeille, joiden kulut ovat rakettitieteen luokkaa. Himasen hankkeen suuria kustannuseriä ovatkin juuri lentomatkat, jotka tehdään todellisessa Ahtisaari-luokassa. Yleensä tiedematkoja rahoitetaan edullisempien vaihtoehtojen mukaan.

Nähdäkseni Himasen hankkeen korkeat kulut johtuvat luksuselämän tavoittelusta, eikä myöskään ohjausryhmän pitäisi niitä hyväksyä. Kuluille pitäisi asettaa katto tai ohjausryhmälle ohjausryhmä. Johtopäätökseni esitän, että hanke on suunniteltu avoimeksi piikiksi, johon laskut siirretään vailla kontrollia tai ohjausryhmän suostumuksella. Omavaltainen luksuselämän vietto julkisilla varoilla on korruption yleispiirre, ja osa varoista pitäisikin periä takaisin rahoittajille.

2.7. Panos–tulos-suhde

Hankesopimuksessa ei ole mainittu, mitä tuloksia hankkeessa on tarkoitus tuottaa – tekeillä olevaa nippukirjaa lukuun ottamatta. Artikkelikokoelman kirjoittamiseen 700 000 euroa on joka tapauksessa kohtuuttoman paljon. Filosofit ja yhteiskuntatieteilijät ovat tuottaneet enemmän laadukkaita julkaisuja kokonaan omalla kustannuksellaan, virkatyönä tai oman toimen ohella.

Myöskään seminaarien järjestäminen ja sitä kautta karttuva asiantuntemuksen lisäys eivät riittäneet hankkeen perusteluksi. Asiantuntemusta ja ehdotuksia yhteiskunnan kehittämiseksi on ollut tarjolla runsaasti muutoinkin.

Dialogisuutta hanke ei näh-

däkseni edistä, sillä salassa valmistelun kautta vuorovaikutus on rajattu pois. Käsitteet ”kuokoistus” ja ”luova innovaatiotalous” eivät liene sellaisia taikasanonoja, joilla talouden, politiikan ja ihmisten identiteettirakenteiden ongelmat saataisiin ratkemaan. Hanke on retorinen käsittepel, joka koostuu sanojen diskursiivisesta pyörittelystä.

Ei ole todennäköistä, että ”kestävän kasvun” ongelmia voitaisiin ylipäänsä ratkaista sellaisella *preskriptiivisellä mallilla, visioinnilla tai ohjauksella*, joka hankkeella on tähtäimessään. Tämä johtuu siitä, että *kirjallinen ohjelmanjulistus on jo sinänsä epäadekvaatti tapa lähestyä ongelmien kokonaisuutta*. Mikäli filosofit ja yhteiskuntatieteilijät pystyisivät ratkaisemaan kestävä kasvua koskevat ongelmat kynällään tai puheillaan, he olisivat tehneet sen jo.

Himasen hankkeessa on kyse innovaatiotaikuruudesta, joka muistuttaa villin lännen eliksiiri-kauppiaiden toimintaa. Johtopäätökseni esitän, että tutkimuksen tavoite on liian kunnianhimoinen eikä voi sen vuoksi konkretisoida selviksi tuloksiksi. Hanke havainnollistaa yhteiskunnallista kriisiaikaa, jolloin sofisteja nousee kuin sienä sateella.

2.8. Filosofisten tulkintojen ja konkreettisuuden puuttuminen

Nähdäkseni hankkeen sisällössä ei ole mitään sellaista ylivoimaista ideaa, jolla poikkeuksellista rahoitusmenettelyä olisi voitu oikeuttaa. ”Kestävä kasvu” on aihe, josta on puhuttu jo 1980-luvulta asti. ”Kestävä kasvu” on abstraktio ja yläkäsite. Se on konstruktivistinen, perusteettoman optimistinen, kehityskokoinen ja sellaisena kovin infantiili tavoite, jolla saattaa olla symbolista merkitystä korostetun maskuliinisuuden ja omnipotenssifantasioiden vertauskuvana.

Halussa nähdä kasvukyriä kiitävän kohti koillista ilmaistaan alitajuisia huolta patriarkaalisen ja fallisen yhteiskuntajärjestyksen sekä arvouniversumin tulevaisuudesta. Hankkeen tapioiksi tätä sen omaa vertauskuvallisuutta ei ole kuitenkaan tiedostettu tutkimustyössä.

Aikana, jolloin markkinoita lepytellään kuin vihastunutta Jumalaa ja pankkituen perusteita keksitään kuin ontologisia jumalatodistuksia, voitaisiin kritisoida *koko rahoitusjärjestelmän metafysisistä uskomustenvaivaisuutta*, mutta tämä filosofinen näkökulma Himasen projektista puuttuu kokonaan.

Hanketta asetettaessa on oletettu, että todellisuus ja erityisesti Suomi väistämättä ”kehittyvät” kohti kukkeampia ja kauniimpia muotoja, vaikka taantuminen on paljon ilmeisempää. Jo hankkeen nimessä on lausuttu ideologinen ja esiteoreettinen tarkoitusperä. Onnistuessaankin ”kasvu” on vain sivuseuraus siitä, mikäli konkreettiset yhteiskunnalliset ongelmat pystytään ratkaisemaan.

Myöskään konkretiaa Himasen aikeissa ei ole ollut, vaan asioiden uskotaan ”kehittyvän ja edistyvän” tutkijoiden hokiessa ”dignityä” ja heidän kiittäessään lentokoneen nokassa kohti köyhdyntävästä seminaaria. Ihmisarvosta muistuttaminen voi olla paikoin tarpeellista, mutta filosofisesti katsoen kyseinen riipitys ei ole kovin kehittyntä, sillä etiikan perustanahan ihmisarvo ei ole voinut jäädä keneltäkään huomaamatta.

Tärkeämpää olisikin suunnata rahoitusta esimerkiksi niihin aiheisiin, joita olen tarkastellut teoksissani *Työttömän kuolema* (2005/2010) ja *Valhe kaatuu* (2012). Niitä ovat:

- globalisaation aiheuttamat vauriot (kuten pääomien maastapako, valtioiden välinen verokilpailu ja työvoiman pakonomainen

- siirtely maasta toiseen),
- poliittisten järjestelmien kyvyttömyys kontrolloida globalisaatiota,
- kansallisvaltioiden vaikutusvallan ja kansallisvarallisuuden väheneminen,
- valtioiden ohjaaminen ”sisäisiin devalvaatioihin” (eli palkanalennuksiin ja sosiaaliturvan leikkauksiin),
- julkistalouksien köyhtyminen sekä hyvinvointiyhteiskuntien haavoittuminen,
- koko länsimaisen elämäntavan ja talouskasvun tauttuminen pysyvään ja pitkään laskuun sekä
- Euroopan unionin ja euron repeäminen.

Kulttuuri- ja identiteetti- poliittisia ongelmia, kuten muukalaisvihan kasvua, voidaan ymmärtää vasta näiden seikkojen tunnustamisen kautta. Juuri sen vuoksi pitäisi ensisijaisesti *hillitä liiallisuuksiin edennyt globalisaatiota ja palauttaa kansallista itsemääräämisoikeutta* esimerkiksi rahapolitiikkaan (omat valuutat, devalvaatio- ja revalvaatiomahdollisuus) ja finanssipolitiikkaan (EU:n yhteisen verotuksen kielto). Kansallisvaltioita pitäisi *vahvistaa myös sosiaalipolitiikan alueella*, sillä itsenäiset kansallisvaltiot ovat osoittautuneet tehokkaiksi yksiköiksi hyvinvointiyhteiskuntien ylläpitämisessä.

Olisi muistettava, että euroopalaiset hyvinvointiyhteiskunnat syntyivät eriarvoisuutta luoneista sääty-yhteiskunnista vasta, kun ruhtinaskunnista koostunut feodaaliyhteiskunta kumottiin ja säädyt sekä työväenluokka löysivät yhteisen etunsa *kansallisvaltioiden sisällä*. Kansallisvaltio on ollut se hegeliläis-snellmanilainen Järjen instrumentti, jonka varaan hyvinvointiyhteiskunnat on rakennettu mutta jota nyt ollaan purkamassa kansanvallan ja ihmisten hyvinvoinnin tappioksi.

2.9. Europropagandalle sokeutuneet filosofit

Ironista on, että koko EU luotiin beethovenilaisen harmonian ja kantilaisen universalismin perustalle. Oletettiin, että ikuisen rauhaan päästään, jos valtiot sitoutetaan taloudellisesti toisiinsa. Talous nähtiin välineenä ja poliittiset ihanteet päämäärinä. Toisin kuitenkin kävi. Talous on nyt isäntä ja ihminen orja. Tämän ei olisi pitänyt olla yllätys, sillä raha yleensäkin muodostaa juuri sellaisen ”hobittien valtasorituksen”, josta on mahdotonta päästää irti. Talouden taikamaailmassa EU-idealisteille kävi kuin noidan oppipojalle, joka ryhtyi kokeilemaan taitojaan mestarin poissa ollessa, eikä hän henkien päästyä irti saanutkaan niitä enää takaisin pulloon.

Niinpä on paradoksaalista, että Nobelin rauhanpalkintokin myönnettiin Euroopan unionille, sillä EU ei ole vain *hallinnut* kriisiä, vaan se on itse *luonut* ennennäkemättömän suuren talouskriisin ja muuttanut kriisitilanteen pysyväksi. Euroopan unionin väitetty rauhantyö on ollut sitä paitsi täysin turhaa, sillä toisen maailmansodan jälkeen Euroopan ongelmana ei ole ollut kansalaisten demokratiahalujen puute eikä rasismi. Sen sijaan ongelmaksi on noussut EU itse, joka kylvää eripuraa, virkavaltaisuutta ja rasismia omalla pakkovaltaisuudellaan.

Himasen tapaiset filosofit – yhdessä toimeksiantajiensa kanssa – eivät ole ymmärtäneet, että hyvinvoinnin takaavaa sosiaali- ja talouspolitiikkaa voidaan tehdä vain kansallisvaltioiden kokoisten yksiköiden sisällä, juuri niiden, joissa asuvia ihmisiä yhdistävät yhteiset kieli, kulttuuri ja kansakunnan yhteenkuuluvuuden tunne. Yhteisen arvomaailman pitäisi ohjata toimintaa, mutta tätä nykyä todellinen valta EU:ssa kuuluu taloudelle ja virkamieskunnalle,

eikä poliitikkojen ja kansalaisten tahdolla ole juuri minkäänlaista vaikutusvaltaa.

3. Lopuksi

Johtopäätöksenäni esitän, että olen hankkeen sisällöstä ja sen suosittamista ongelmien lähestymistavoista täysin eri mieltä kuin Himanen. Tilanteessa, jossa EU joko tiivistyy tai hajoaa rahaliitosta alkaen, ei ole syytä jatkaa pimeään ytimeen syöksymistä vaan katsella pitkällä valoilla tulevaisuuteen.

Nähdäkseni Himasen hanke on perustettu tutkijoiden omaa etua ajatellen ja hallitusohjelman myötäilemiseksi, ja pidän kyseistä menettelyä epäetieteellisenä ja epäoikeudenmukaisena. Niinpä en näe tieteellisiä enkä juridisesti hyväksyttäviä syitä, joilla poikkeusmenettelyä Himasen eduksi olisi voitu oikeuttaa. Sen sijaan pidän menettelyä erittäin kyseenalaisena – paitsi laillisuuden – erityisesti moraalien kannalta.

Asia on seurausharkinnan kannalta tärkeä, sillä ratkaisulla on tieteen ja hallinnon moraalilla joko vahvistava tai rapauttava yleisvaikutus. Mikäli menettely hyväksytään, tieteenharjoittajat ja poliitikot voivat pyrkiä käyttämään sitä jatkossa hyväkseen. Tämä merkitsee, että vastaisuudessa valtioneuvoston kanslia koetaan tieteen ja tutkimuksen joulupukiksi, jonka selän takaa voidaan taivutella rahoittajia myöntämään resursseja tieteelle. Toisaalta poliitikot voivat käyttää tieteenharjoittajia oikeuttamaan omia ideoitaan lahjomalla heitä rahoittajatahojen kassakirstusta.

Himasen hanke saattaa vahingoittaa filosofiaa myös ansaitsemansa arvostelun kautta, jos poliitikot ja tiedeyhteisö alkavat kiristellä normiruveja. En missään tapauksessa tarkoita, että filosofian pitäisi olla ahdasotsaisten tuikitieteilijöiden kahleissa, ja olenkin julkaissut omatoimisesti myös itse, sillä

tieteellisessä kommunismissa on usein mahdotonta saada läpi mitään poikkeavaa ja omaperäistä. Kannatankin kyllä vapaata ja luovaa filosofiahannetta, mutta *pitikö kaikki rahat kasata vain yhdelle?* Himaselle ohituskaista sopii huonosti, sillä hänen limusiinikytyinsä polttoainetankissa pyörii veronmaksajilta laskutetun gasoliinin kierre.

Vaihtoehdona esitän, että tulevaisuuden mahdollisuuksia suunnittelemaan pitäisi voida ilmoittautua avoimesti hakemusmenettelyssä, jolloin eri tieteenharjoittajat voisivat tuoda esille näkemyksiään. Hankkeiden henkilökunta pitäisi valita niin,

VIITTEET

- 1 Timo Lankisen sähköpostivastaus minulle 17.9.2012.
- 2 Iltalehti 26.2.2013 jutussa ”28 ehdokasta jäi Himasen jalkoihin”.
- 3 Pekka Himanen Talouselämä-lehden toimittajan Taru Taipaleen jutussa ”Valtio tilasi professori Himaselta kallit visiot – Lähes miljoonan lasku ilman kilpailutusta” 24.8.2012.
- 4 Helsingin Sanomat 21.2.2013 ”Himasen suurhanke tilattiin ilman hankintapäätöstä”.
- 5 Arto Mustajoki Long Play -verkkolehden kirjoittavien Anu Silberbergin ja Johanna Vehkoon jutussa ”Himasen etiikka” 19.2.2013 <http://www.longplay.fi/himasen_etiikka> .
- 6 Veli-Pekka Saarnivaara Helsingin Sanomien jutussa ”Tekesin pääjohtaja olisi halunnut kilpailuttaa Himasen tutkimuksen” 25.2.2013.
- 7 Esimerkiksi Suomen Kuvalehti 18.11.2012 kirjoitti hankkeesta otsikolla ”Filosofi Pekka Himasen teos Sininen kirja vie epäselköielen aivan uudelle tasolle”.
- 8 Aiheesta kirjoitti muiden muassa Ilta-Sanomat 7.11.2012 otsikolla ”Kalsareissa riehunut huippufilosofi Pekka Himanen putkaan: ’Käytös erittäin sekavaa’”.
- 9 Pekka Himanen, Sininen kirja

että mukaan saataisiin eri mieltä olevia tutkijoita. Oikeudenmukainen toimintatapa aivoriihen järjestämiseen ei olisi *suorahankinta* vaan julkisista hankinnoista annetun lain 1 luvun 5 pykälässä mainittu *avoin menettely*, *neuvottelumenettely* tai *kilpailullinen neuvottelumenettely*, mahdollisesti myös *suunnittelukilpailu*.

On jännittävää nähdä, mitä Himasen hankkeesta seuraa ja kuinka suuret kiitokset hänelle tilataan ihan vain sen osoittamiseksi, että kriitikot ovat ”väärässä”. En ihmettelisi, vaikka eräät Himasen kollegat *onnittelisivat* häntä taitavasta rahain rohmunnasta, sillä osoittaahan se toki

- Suomen kestävän kasvun malli – Luonnos kansalliseksi tulevaisuushankkeeksi, 2012 (s. 54).
- 10 Asiasta raportoi Iltalehti 8.11.2012 jutussa ”Toinen putkareissu paljastui: Himanen talloi koiran kännissä”.
- 11 Ks. verkkokolumnejani ”Kallista huiputusta” ja ”Filosofit valan verkoissa” vuodelta 2010; julkaistu Uuden Suomen lisäksi teoksessani *Valhe kaatuu – Fatwoja ja jeremiadeja eripuraisesta Euroopasta* (2012, s. 47–48 ja 87–90).

KIRJAT

- HANKAMÄKI, JUKKA, *Dialoginen filosofia – Teoria, metodi ja politiikka*. Helsinki: Yliopispaino, 2003. (Toinen, ajantasaistettu painos Norderstedt Books on Demand GmbH, 2008).
- HANKAMÄKI, JUKKA, *Kansallisen filosofian manifesti – Suuntaviivat tulevaisuuden Suomeen*. Norderstedt: Books on Demand GmbH, 2011.
- HANKAMÄKI, JUKKA, *Työttömän kuolema – Johdatus uuteen työyhteiskuntaan ja työn filosofiaan*. Helsinki: Yliopistopaino, 2005. (Toinen, ajantasaistettu painos Norderstedt:

taitoa työntää kätensä hallituserhojen taskuihin ja tyhjentää ne irtokolikoista aikana, jolloin valtiovarainministeriön pöytälaatikot huutavat tyhjyyttään niin isommista kuin pienemmistäkin killingeistä.

Näin sanoessani en ole kauteellinen vaan iloitsen, ettei minun tarvitse myydä filosofiaani, vaikka joudunkin säästämään leivästä saadakseni omat kirjani tuotetuiksi. Sen sijaan tavoittelen oikeudenmukaisuutta ja pahoittelen, että joidenkin täytyy toimia noin epäreilusti, sillä olen pitänyt filosofin ja poliitikon ammatteja perimmältään kunniallisina. ♦

- Books on Demand, 2010).
- HANKAMÄKI, JUKKA, *Valhe kaatuu – Fatwoja ja jeremiadeja eripuraisesta Euroopasta*. Norderstedt: Books on Demand GmbH, 2012.
- HIMANEN, PEKKA, *Kukoistuksen käsikirjoitus*. Helsinki: WSOY, 2010.
- HIMANEN, PEKKA, *Sininen kirja – Suomen kestävän kasvun malli – Luonnos kansalliseksi tulevaisuushankkeeksi*. 2012.
- HIMANEN, PEKKA, *Välittävä, kannustava ja luova Suomi – Katsaus tietoyhteiskuntamme syviin haasteisiin*. Tulevaisuusvaliokunta, teknologian arviointeja 18, Eduskunnan kanslian julkaisu 4/2004. Helsinki: Eduskunnan kanslia 2004.

ASIAKIRJAT

Yhteistyösopimus ”Kestävän kasvun malli” -kansainvälisen tutkimushankkeen toteuttamisesta, VNK/190/04/2012.

LEHDET

- Helsingin Sanomat 2013.
- Ilta-Sanomat 2012.
- Iltalehti 2012–2013.
- Long Play 2013.
- Suomen Kuvalehti 2012.
- Talouselämä 2012.